

Hajviya ostidagi haqiqatlar

Xayrullayeva Zebiniso Abdug'ani qizi

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

Soliqlar va budjet hisobi fakulteti SS-71/23 talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining yirik vakili Muhammad Aminxo'ja Muqimiyning hayoti va ijodi tahlil qilinadi. Shoirning realistik va satirik yo'nalishdagi asarlari, u ijod qilgan davr sharoiti, jamiyatdagi o'rnini hamda adabiy maktabdagi ta'siri haqida ma'lumot beriladi. Maqolada Muqimiyning xalq hayotiga bo'lgan yondashuvi, ijtimoiy adolatsizliklarga nisbatan tanqidiy munosabati va "Sayohatnoma" kabi asarlarining ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: Muqimiy, Muhammad Aminxo'ja, o'zbek adabiyoti, satira, realizm, Sayohatnoma, Farg'ona adabiy muhiti, XIX asr, xalq dardi, Furqat, adabiy maktab, ijtimoiy tanqid.

Kirish

O'zbek adabiyotining XIX asr oxiri – XX asr boshlaridagi yirik vakillaridan biri bu — Muqimiy (to'liq ismi: Muhammad Aminxo'ja Muqimiy) bo'lib, u o'zining ibratli hayoti va serqirra ijodi bilan o'zbek adabiy merosida chuqur iz qoldirgan. Uning asarlari ijtimoiy hayotni aks ettirishi, xalq dardini ifodalashi va satira orqali tanqidiy fikr bildirishda katta ahamiyatga ega. Muqimiy adabiyotning bir nechta janrlarida ijod qilgan. Uning ayniqsa hajviy asarlari tahsinga sazovordir. Muqimiy dunyoqarashi va intilishlari bilan muhit o'rtasidagi ziddiyat uning ijodida tanqidiy yo'nalishni maydonga keltirgan. Bu uning xajviyotida ko'proq aks etgan. Hajviyoti mazmunan satira va yumorga bo'linadi. Muqimiyning bu yo'nalishda juda ko'p asarlari mavjud. Hajviyoti asosan tanqidiy kulgiga asoslangan bo'lib, o'zi yashab turgan davrda jamiyat hayotida mavjud bo'lgan muammolarni she'riy yo'sinda gavdalandira olgan. Muqimiy qashshoqlikda hayot kechirib, oddiy odamlar hayotini o'rgangan. U o'z asarlarida jamiyatda mavjud bo'lgan muammolarni tasvirlagan. Uning asarlari hayotiy bo'lganligi uchun ham o'z davrida ham, bugungi kunda ham ta'sir doirasi yuqori hisoblanadi. U hajviyotida asosan o'zi yashab turgan davrda ijtimoiy-iqtisodiy hayotni tasvirlashga harakat qilgan. Hozirgi kunda ham uning asarlarini o'rganish asosida, u yaxshab o'tgan davrda aholining hayot tarziga baho

berish mumkin. Muqimiy ijodini o'rganish uning hayotlik chog'idan boshlangan. She'rlariga bildirilgan turli tuman munosabatlar haqidagi bahslar, maqolalar bunga dalil bo'ladi. Shoir vafotidan to'rt yil keyin uning devoni “Devoni Muqimiy” nomi bilan ilk bor 1907-yilda Muqimiy Nikolay Ostroumov tomonidan nashr etilgan. Unda shoirning she'riy asarlari bilan birga tarjimayi holi va ijodi haqida qisqacha ma'lumot ham berilgan. 1910-yili Portsev litografiyasida “Devoni Muqimiy maa hajviyot” nomi bilan shoir asarlarining ikkinchi nashri amalga oshirildi. Shoir ijodini jiddiy va keng ko'lamda o'rganish o'tgan asrning 30-yillaridan boshlandi. Bu davrda asarlarini to'plash, o'rganish, nashr etish qizg'in va samarali olib borildi. Gazeta va jurnallarda qator maqolalar e'lon qilindi. Bu xayrli ishning boshida buyuk shoir G'afur G'ulom turdi. Uning tashabbusi bilan 1938-yil “Muqimiy bayozi” tuzilib nashr etildi. “Bayoz”da shoirning 800 misradan iborat 27 ta she'ri berilgan bo'lib, ular janr xususiyatiga qarab joylashtirilgan (Satira yumor, lirika) va ularga zaruriy izohlar, lug'atlar berilgan. 1950-yil shoir asarlari “Lirika i satira” nomi bilan Moskvada rus tilida bosildi. 1953 yil Muqimiy vafotining 50 yilligi munosabati bilan u haqda birqator tadqiqotlar yaratilib, Muqimiyshunoslikka asos solindi. H.Yoqubovning “O'zbek shoiri Muqimiy”, A.Olimjonovning “Muhammad Amin Muqimiy”, H.Zaripovning “Muhammad Amin Muqimiy”, H.Razzoqovning “Muqimiy va Zavqiy” nomli kitoblari hamda “Furqat va Muqimiy” nomli maqolalar to'plami nashr etilgan. Shoir ijodi namunalari yuzasidan ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan. Afsuski, ularda Muqimiy asarlari sho'ro davri mafkurasi talabiga ko'ra bir tomonlama talqin qilingan. Natijada, shoir nazmiy merosi o'zining asosiy mohiyatidan uzoqlashtirildi. Ya'ni asarlari tahrirga uchradi, qisqartirildi, manbalarda qolib ketdi. Mustaqillik yillarida jamiyatimiz hayotining barcha sohalarida bo'lganidek, ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy yo'nalishlarda ham milliy o'zligimizni anglash, davlatchiligimiz tarixining noma'lum sahifalarini, milliy adabiyotimiz tarixini qaytadan o'rganish, asossiz ravishda unutilgan ijodkorlar hamda tafakkurimizning boy ilmiy ijodiy merosini yoritish bilan bog'liq izlanishlarga keng yo'l ochildi. Ta'kidlash joizki, o'zbek xalqining adabiy-tarixiy merosida mumtoz adabiy asarlar salmoqli o'rin egallaydi. Ana shunday asarlarni, merosimizni haqqoniy

organish, ularni ilmiy tahlil qilish bugungi kunimizning dolzarb vazifalaridan biridir. XIX-XX as o'zbek milliy madaniyati markazlaridan biri, shubhasiz, Qo'qon shahri edi. Bu yerda XVIII - XIX asming birinchi yarmida ilm- ma'rifat olamida

nomi dunyoga mashhur bo'gan ulug' va mutafakkir shoirlar yetishib chiqadi. Xususan, XIX asrda Qo'qon xoni Umarxon (1810-1822) va uning umr yo'ldoshi shoira Nodiraning sa'y- harakati tufayli Qo'qon shahrida ilm-ma'rifat adabiy muhiti paydo bo'ladi. Ushbu adabiy muhit yetishtirib bergan ijod ahli taraqqiyotimizning turli davrlarida adabiy harakatning faol ishtirokchilari bo'lishgan. Ularing asarlari xalqimizning o'lmas ma'naviy mulkiga aylangan. XX ast adabiyotshunosligida mumtoz adabiyot tarixi, xususan, uning ijodkorlariga biryog'lama baho berilgan. Turli xil sabablar bilan ba'zi adabiy asarlar o'rganilmagan. Shundan kelib chiqib o'zbek adabiyoti tarixiga nazar tashlasak, Sovet davri tarixshunosligi iloji boricha XIII-XIX asrlarda o'zbek xalqining fan va madaniyat sohalaridagi tarixini bo' yab ko'rsatishga intilgan. O'sha davrda shoir va yozuvchilarni saroy atrofiga to'plangan mansabparast, xushomadgo ylar sifatida ta'riflangan. Qo'qon adabiy muhiti vakillarining ijodi sovet davri adabiyotshunosligida o'rganilar ekan, ularning faoliyatiga biryog'lama munosabatda bo'lgan. Xususan, Adoni feodal-klerikal adabiyot vakili sifatida tanishtirishgan. U va u kabilar haqida: "Umarxon saroyining "malik ush- shuarosi" ("shoirlar podshohi") Sultonxo'ja to'ra Ado va ularning hamfikrlarining sinfiy manfaati bir xil edi. Xonlar ana shunday guruhlarning, ya'ni hukmron feodal aristokratiyasining boshlig'i, shu sinf manfaatlarining himoyachisi, to'g'rirog'i, o'sha sinf talablarini amalga oshiruvchi ijrochi edilar?", - deyilgan.

Hayoti haqida

Muqimiy 1850-yilda Qo'qon shahrida tug'ilgan. Asl ismi Muhammad Aminxo'ja bo'lib, "Muqimiy" taxallusini ijodda ishlatgan. Otasi savdogar bo'lib, o'g'lini ham savdo-sotiqqa jalb qilmoqchi bo'lgan, biroq Muqimiyning qalbi san'at va adabiyotga oshno edi. Yoshligidan she'rlar yozishga qiziqgan. Muqimiy o'z umrining ko'p qismini Farg'ona vodiysida, ayniqsa Marg'ilon va Qo'qonda o'tkazgan. U xalq orasida ko'p yurib, oddiy insonlarning hayotini, muammolarini chuqur o'rgangan. Bu esa uning ijodida xalqparvarlik ruhining kuchayishiga sabab bo'lgan. Barchamizga ma'lumki, o'zbek adiblarimizning bizga qoldirib ketgan nodir ma'naviy boyliklardan bahramand bolish, har bir tarixiy davr ruhini bilish, xalqimizning turmush tarzi, shu davrga xos ijtimoiy munosabatlar ko'proq adib orqali kitobxonlar qalbiga yetib boradi. Bu boradagi eng yaxshi omillardan yana biri adib va yozuvchilarning asarlarida saqlanib qolgan materiallardir. Ravshanki, biografik ma'lumotlar o'z mazmuni bilan yoshlarni milliy ma'naviyatimizni anglash, his etish ruhida tarbiyalashda o'ziga xos o'rin tutadi.

Masalan, Muqimiy haqida gapirib turib, Nikolay Ostroumov o'z maqolasida uning shaxsiga baho berib shunday degan edi: Shoirmi o'quechiga qalandarsifat, darveshvash bir qiyofada taqdim etadi va asosiy mashg'ulotini taqvo va she'r yozishda zamondoshlari singari zullisonayn edi..." – deb ko'rsatadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining "Adabiyot", "O'zbek adabiyoti" darsliklari bilan tanishish shuni ko'rsatadiki, adibning bolaligi, o'sib ulg'ayish davri juda qisqa yoritiladi va bundan uning ichki olamini, ruhiyatini bilib olish qiyin bo'ladi. Shuning uchun ham hozirgi kunda har bir pedogogdan adib hayoti va ijodini o'rganishda axborot kommunikatsiyalardan va matbuot materiallardan foydalanishning o'rni kattadir. Badiiy asarni tahlil qilish jarayonida adibning o'z fikrlaridan foydalanish ham yaxshi samara beradi. Yuqoridagi fikrga tayanib aytish mumkinki, shoir o'zi aytganidek, Qo'qon aslzodalari yaxshi kutib olmaganligi sababli, yangi axloqiy va adabiy qarashlarni rivojlanishi va hafsalasining pir bo'lishi unga katta yordam berdi. Yozuvchining tarjimai holi turli xildagi materiallar: muallif hayotidan, ayniqsa, o'rganiladigan asari bilan bog'lab olingan lavha; ijodiy qiyofasi, sermazmun tavsif etilgan maqola; adibning butun hayot va ijod yo'li haqidagi keng xabar ko'rinishida taqdim etilishi mumkin. O'zbek adabiyoti darslarida bunday keng materiallardan to'liq foydalanish imkoni yo'q, albatta. Bu materillardan kichik parchalar olish to'g'risida fikr yuritish o'rinli bo'ladi. Umuman olganda, yozuvchi o'zi tomonidan aytilgan fikr va jummalardan foydalanish, o'quechiga o'rganilayotgan yozuvchining yashab ijod etgan davri bilan yaqindan tanishishga imkon yaratadi. Asarning yaratilish tarixi bilan mufassal tanishish, o'quvchilarni tarixiy sharoitga olib kirish davrdagi ijtimoiy vaziyatni ko'rsatish, yozuvchi tanlagan pozitsiyaga e'tiborini qaratish imkonini beradi*. N. Mallayev, G'.K.Karimov, S.Ismatov tomonidan 1982-yilda nashr etilgan 8- sinflar uchun mo'ljallangan darslikda Muqimiy hayoti va ijodi haqida quyidagilarga guvoh bo'lamiz. Muqimiy demokratik adabiyotning eng yirik vakillaridan biri ekanligi, hajvchilik oqimining boshida turganligi, kambag'al hunarmand- novvoy oilasida tug'ilganligi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Muqimiy 1876 yillarda Buxorodan Qo'qonga qaytdi. Lekin Qo'qonning hukmron doiralari madrasa ta'limini tugallab kelgan shoirmi ochiq chehra bilan kutib olmadi, uni durustroq bir lavozimga taklif qilmadi. Natijada Muqimiy oilaviy sharoit taqozosi bilan Qo'qon yer qurilishi mahkamasida mirzolik (kotiblik) vazifasida xizmat qilishga majbur bo'lgan. Muqimiyning Qo'qon yer qurilishi mahkamasidagi xizmati uning hayotida chuqur iz goldirdi. Mahkama amaldorlari tanobchilar yig'im-

terimdan oldin dehqonlar yerini o'lhagani, ya'ni tanob qilgani qishloqlarga chiqar va shunga qarab dehqonlarga yer solig'i solar edi. Muqimiy ham mahkama mirzosi sifatida tanobchilar bilan birga bo'lar va qishloqlarda ro'y bergan voqealarni o'z ko'zi bilan ko'rar edi. Ma'lumki, shu hayotiy kuzatishlari va taassurotlari asosida Muqimiy o'zining mashhur "Tanobchilar" asarini yaratdi. Oradan ko'p vaqt o'tmay, Muqimiy tanobchi amaldorlar bilan hamkorlik qilishni tark etib, ishdan bo'shadi. 1877-yillar atrofida Muqimiy Qo'qonning g'arbi-shimolida Sirdaryo yoqasidagi Oqjar paromida pattachilik vazifasiga ishga kiradi. Shoir bu yerda ham xalq hayotini kuzatib "Oqjar odamlari haqida muxammas" asarini yaratgan edi. Lekin shoirni tanobchilarning nojo'ya kirdikori qanchalik bedirgan bo'lsa, Oqjar paromidagi xo jayinlarning xalqqa zo'ravonlik bilan o'tkazgan haqsizliklari ham shunchalik iztirobga solar edi.

Ijodi haqida

Muqimiy o'zbek adabiyotining realistik yo'nalishida ijod qilgan. Uning ko'plab asarlari satirik ruhda bo'lib, jamiyatdagi illatlarni fosh qilish, insonlarni haqiqatga, adolatga chaqirishga qaratilgan.

Uning ijodi quyidagi janrlarni o'z ichiga oladi:

- G'azal va ruboi
- Satirik she'rlar
- Doston va masnaviylar

Eng mashhur asarlaridan biri bu — "Sayohatnoma" bo'lib, unda Muqimiy Toshkentga qilgan sayohati davomida ko'rganlarini, ijtimoiy hayotdagi nomuvofiqliklarni tanqid qilgan. Bu asar o'zbek adabiyotida sayohatnoma janrining yorqin namunalari biridir. Shuningdek, u satira ustasi sifatida ko'plab riyo, yolg'on, nodonlik, mutelik kabi illatlarni kulgili-yu tanqidiy uslubda tasvirlagan. Muqimiy asarlari turli qo'lyozma va toshbosma bayozlarda, san'atkorlarning yon daftarlarida, adabiyot havaskorlari kolleksiyalarida, ayrim parcha qog'ozlarda turli kishilar qo'lida saqlanib kelingan. Ta'kidlash joizki, shoir asarlarini yig'ish va nashr etish professor G'.Karimov tomonidan "Asarlar to'plami" jami to'rt marta (1958, 1960, 1973, 1974) chop etilgan. Afsuski, bu nashrlarda Muqimiy ijodi kommunistik mafkuraning kuchli tazyiqi sabab to'liq va mukammal holda nashr etilgan emas. Muqimiy adabiy merosi qo'lyozmalari yuzasidan A.Shokirov tomonidan ilmiy izlanishlar olib borildi. Ayniqsa, shoir asarlarining sovet davridagi

eng so'nggi nashriga kiritilmagan ayrim she'rlar keng jamoatchilik e'tiboriga havola qilindi. Ilmiy izlanishlar natijasida shoir ijodi sho'ro davri mafkurasiga ko'ra quyidagijihatlar ataylab buzib ko'rsatilgan: birinchi, shoirning diniy- tasavvufiy ruhdagi aksariyat she'riy asarlari nashr etilmay qolgan; ikkinchidan, Muqimiyni boy, savdogar, qozilarga qarshi qilib ko'rsatish tadqiqotlar uchun ustuvor vazifa etib belgilangan; uchinchidan, Muqimiyning “Saroy adabiyoti” va an'analariga bo'lgan munosabati noto'g'ri talqin qilinib, ulardan sinfiy kurash alomatlarini izlangan. Istiqlol yillarida adabiy merosimiz keng o'rganish uchun imkoniyatlar yaratiladi. Jumladan Muqimiyning she'rlarini chet tillarga tarjia qilish boshlanadi. Adibning nomini abadiylashtirish maqsadida Qo'qonda uy muzeyi tashkil etildi. Farg'ona viloyatidagi shaharchaa, Toshkent ko'chalaridan biriga, O'zbek davlat musiqali drama teatriga i Muqimiy nomi berildi. Bu jarayon davomi sifatida 2020-yil may oyida tashkil etigan adiblar xiyoboni adabiyot, ma'rifat va madaniyat markaziga aylantirilib, undagi 24 nafar adiblar timsoli tasvirlangan bo'lib, muayyan oliy o'quv yurtlariga bo'linib berildi. Jumladan zabardast shoirlardan biri Muhammad Aminxo'ja Muqimiy merosini o'rganish Toshkent Davlat Iqtisodiyot universitetiga biriktirildi. Muqimiyni aynan ushbu universitetga biriktirilishining asosiy sabablaridan biri uning asarlaridagi ayrim iqtisodiy va ijtimoiy muammolarning bugungi kundagi innovatsion yechimlarini o'rganish va yechim topilmagan muammolarni ustida bosh qotirish uchun, iqtisodchi kadr sifatida shu muammolar yechimini yoshlar yechishi uchun ham o'rganishga ushbu universitet talangan. Muqimiy hayoti va ijodini o'rganishda jonbozlik, fidoiylilik ko'rsatgan talabalar, professor-o'qituvchilar uchun “Muqimiy “ko'krak nisoni va stipendiyasi ta'asis etilgan. Ushbu tashabbuslar natijasi sifatida universitet talabalari tomonidan “Muqimiy me'rosi” (<https://w.w.w.muqimiymerosi.uz>) deb nomlanuvchi internet sayti faoliyati yo'lga qo'yilgan. Bundan maqsad raqamli texnologiyalar rivojlangan davrda adiblar me'rosini ko'proq auditoriya tanitishdir. Ana shunday murakkab davr Markaziy Osiyo, shu jumladan Chor Rossiyasining mustamlakasiga aylantirilgan sharoitda qalam tebratgan. Muqimiy oddiy xalq ichidan chiqqan va butun kuch-qudratini shu xalq uchun baxsh etgan shoir hisoblanadi. Ayni paytda, rus istilosi tufayli ijtimoiy hayotda kechayotgan o'zgarishlarni adabiyotga olib kirib, uning yangilanishida o'zining munosib hissasini qo'shdi. Uning she'rlari hayotlik davridayoq Turkistonning turli shaharlariga yoyilgan, shoirlar ularga muxammaslar bog'lar, xonandalar qo'shiq qilib aytar edilar. Muqimiy milliy ozodlik harakati

haqida she'rlar yozgan, o'z salohiyati va mavqeyi bilan maktab yaratgan alloma edi. U ezilgan mehnatkash omma, bechora kosib-u hunarmandlar va xonavayron qishloq dehqonlarining otashin kuychisi bo'lib maydonga chiqdi. Mustamlaka tuzimidagi adolatsizlik va zo'ravonlikni, joriy tartib- qoidalarini, xalqona uslubda goraladi. Uning asarlarida insoniy ishq-muhabbat ulug'landi. Shoir ularning hayotini, dard-u tashvishini, orzu-intilishlarini realistik bo'yoqlarda yuksak badiiylik bilan ifodaladi. Har qanday ilg'or adabiyotning eng muhim xususiyatlaridan biri xalqchillikdir. Demokratik adabiyot XIX asrning ikkinchi yarmidagi yangi tarixiy sharoit zaminida qad ko'tardi va o'sha davr hayotini o'zida aks ettirdi. Demokratik adabiyot o'z davrining ilg'or adabiyotidir, chunki u turmushga munosabat masalasida birinchi o'rinda hayot haqiqatini bo'yab emas, ro'y-rost tasvir etishga kirishdi. Muqimiy ijodi ham hayot haqiqatiga suyanib yozilganligi bilan ahamiyatlidir. Uning ijodi bilan jahon adabiyotshunosligida "Devon adabiyoti" deb nomlanadigan sharq adabiyotidagi eng yaxshi an'analarni davom ettirdi. Ayni paytda rus istilosi tufayli ijtimoiy hayotda kechayotgan o'zgarishlarni adabiyotga olib kirib, uning yangilanishida munosib hissasini qo'shdi. Muqimiy shoirlar orasida o'zining zo'r iste'dodi, o'ziga xos uslubi bilan ajralib turadi. Muqimiy ijodini o'rganish uning hayotlik chog'idan boshlangan. She'rlariga bildirilgan turli-tuman munosabatlar haqidagi bahslar, maqolalar bunga dalil bo'ladi. Shoir vafotidan to'rt yil keyin uning devoni "Devoni Muqimiy" nomi bilan ilk bor 1907-yilda Muqimiy Nikolay Ostroumov tomonidan nashr etilgan?. Unda shoirning she'riy asarlari bilan birga tarjimai holi va ijodi haqida qisqacha ma'lumot ham berilgan.1910-yili Portsev litografiyasida "Devoni Muqimiy maa hajviyot" nomi bilan shoir asarlarining ikkinchi nashri amalga oshirildi. Shoir ijodini jiddiy va keng ko'lamda o'rganish o'tgan asrning 30-yillaridan boshlandi. Bu davrda Muqimiy asarlarini to'plash, o'rganish, nashr etish qizg'in va samarali olib borildi. Gazeta va jurnallarda qator maqolalar e'lon qilindi. Bu xayrli ishning boshida buyuk shoir G'afur G'ulom turdi.Uning tashabbusi bilan 1938-yil "Muqimiy bayozi" tuzilib nashr etildi. "Bayoz"da shoirning 800 misradan iborat 27 ta she'ri berilgan bo'lib, ular janr xususiyatiga qarab joylashtirilgan (Satira-yumor, lirika) va ularga zaruriy izohlar, lug'atlar berilgan.1950-yil shoir asarlari "Lirika i satira" nomi bilan Moskvada rus tilida bosildi.1953 yil Muqimiy vafotining 50 yilligi munosabati bilan u haqda bir qator tadqiqotlar yaratilib, Muqimiyshunoslikka asos solindi. H.Yoqubovning "O'zbek shoiri Muqimiy", A.Olimjonovning "Muhammad Amin Muqimiy", H.

Zaripovning " Muhammad Amin Mugimiy", H.Razzoqovning " Muqimiy va Zavqiy" nomli kitoblari hamda "Furqat va Muqimiy" nomli maqolalar to'plami nashr etilgan. Shoir ijodi namunalari yuzasidan ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan. Afsuski, ularda Muqimiy asarlari sho'ro davri mafkurasi talabiga ko'ra bir tomonlama talqin qilingan. Natijada, shoir nazmiy merosi o'zining asosiy mohiyatidan uzoqlashtirildi. Ya'ni asarlari tahrirga uchradi, qisqartirildi, manbalarda qolib ketdi. Muqimiy asarlari turli qo'lyozma va toshbosma bayozlarda, san'atkorlarning yon daftarlarida, adabiyot havaskorlari kolleksiyalarida, ayrim parcha qog'ozlarda turli kishilar qo'lida saqlanib kelingan. Ta'kidlash joizki, shoir asarlarini yig'ish va nashr etish professor G'.Karimov tomonidan " Asarlar to'plami" jami to'rt marta (1958,1960,1973,1974) chop etilgan. Afsuski, bu nashrlarda Muqimiy ijodi kommunistik mafkuraning kuchli tazyiqi sabab to'liq va mukammal holda nashr etilgan emas*. Muqimiy adabiy merosi qo'lyozmalari yuzasidan A.Shokirov tomonidan ilmiy izlanishlar olib borildi. Ayniqsa, shoir asarlarining sovet davridagi eng so'nggi nashriga [Karimov 1974] kiritilmagan ayrim she'rlar keng jamoatchilik e'tiboriga havola qilindi. Ilmiy izlanishlar natijasida shoir ijodi sho'ro davri mafkurasiga ko'ra quyidagi jihatlari ataylab buzib ko'rsatilgan: birinchi, shoirning diniy- tasavvufiy ruhdagi aksariyat she'riy asarlari nashr etilmay qolgan; ikkinchidan, Muqimiyning boy, savdogar, qozilarga qarshi qilib ko'rsatish tadqiqotlar uchun ustuvor vazifa etib belgilangan; uchinchidan, Muqimiyning "Saroy adabiyoti" va an'analariga bo'lgan munosabati noto'g'ri talqin qilinib, ulardan sinfiy kurash alomatlari izlangan.

Xulosa

Muqimiy hayoti va ijodi o'zbek adabiyoti tarixida alohida o'rin tutadi. U xalq dardini yuragidan kechirgan, oddiy insonlar hayotiga befarq bo'lmagan, haqiqatni aytishdan cho'chimagan ijodkor sifatida yodda qoladi. Uning merosi bugungi kunda ham dolzarb bo'lib, yoshlarga ibratdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qayumov A., "G'oziy" , T. 1959-yil,24-bet
2. arboblar.uz. Tarjimaiy hol 3. Saydullayeva Muazzamxon. Bitiruv malakaviy ish. " Yozuvchi hayoti va ijodini o'rganishda savol va topshiriqlarning o'rni" T. 2018
4. Til va adabiyot ta'limi jurnali, 2015-yil,9-son
5. O.Karimov. Mugimiy ijodi klaster tahlilda

6. N. Karimov, B .Nazorov, U, Narmatov , Q. Yo'ldashev. Adabiyot darslik. Toshkent 2004-yil
7. Q. Pardayev. Oltin bitiglar. 2019 Vol.1. www.navoiy-uni .uz. 23-bet
8. Po'latov, Sh.N., Hindistonda pedagogik ta'limning rivojlanish bosqichlari. // "SCIENCE AND EDUCATION" Scientific journal Volume 1, Special issue 2020 21-27 P.
9. Jurayev SH.S., Abu Ali ibn Sinoning falsafiy qarashlarida baxt-saodat masalasi // Academic Research in Educational Sciences, 2 (Special Issue 1), 395-401 P.
10. Sulaymonov, J. Abdurahmon ibn Xaldunning tamaddun taraqqiyoti haqidagi qarashlarida jamiyat tahlili // Academic Research in Educational Sciences, Vol.

Research Science and
Innovation House

